

Datum
2014-10-30Dnr
2014-006442

Projektnr

Sökande

Företag/organisation Kungliga Tekniska Högskolan			Organisationsnummer 202100-3054	
Institution/avdelning CEFIN			Postgiro/Bankgiro/Bankkonto 1 56 53-9/895-9223	
Postadress				
Postnummer 100 44	Ort STOCKHOLM	Länskod 1289	Kommunkod STOCKHOLM	Land SVERIGE
Projektledare (förnamn, efternamn) Annika Carlsson-Kanyama				
Telefon 08-555 038 92			Fax 08-790 65 00	
E-postadress carlsson@foi.se			Webbplats	

Projektet

Ansökan avser:	☒ Ansökan avser nytt projekt	☐ Fortsättning på tidigare projekt, projektnummer:
Ansökan avser:	☒ Bidrag	☐ Villkorslån

Projekttitel (på svenska) Kvinnor i styrelser och åtgärder för energi-och climateffektivitet? Erfarenheter från Norge och Sverige

Projekttitel (på engelska) Women in boards and measures for energy-and climate efficiency? Experiences from Norway and Sweden

Sammanfattning (på svenska). Sammanfattningen skall omfatta max 800 tecken och skall skrivas både på svenska och engelska. Sammanfattningen I takt med att det blir alltmer uppenbart att tvågradersmålet kräver snabba och stora insatser för att minska utsläppen av klimatgaser är det befogat att utforska ej tidigare kartlagda samband mellan företagets styrelsesammansättning, investeringar och utsläpp. I detta projekt undersöks sambandet mellan andel kvinnor i styrelser och företagets behandling av energi-och klimatsparande åtgärder mot bakgrund av att många olika studier visat på att kvinnor är mer oroade för klimatförändringen än män och är mer benägna att acceptera energisparande åtgärder. Erfarenheter från Norge (där alla bolag sedan 2006 har krav på minst 40 % kvinnor i styrelserna) och Sverige analyseras med hjälp av textanalys, enkät och intervjuer. Fokus är att bättre förstå vad en ökad andel kvinnor i svenska bolagsstyrelser skulle kunna få för effekt när det gäller utsläppsminskningar, vare sig det handlar om ökad energieffektivitet, ökad andel förnyelsebar energi eller åtgärder som CCS.
--

Sammanfattning på engelska enligt ovan (max 800 tecken): As it now is apparent that fast and substantial measures are required in order to lower emissions of greenhouse gases for achieving the twodegree target it is warranted to investigate previously not known associations between board compositions of companies, investments and emissions. In this project, the association between the share of women in boards and the companies' treatment of measures to save energy and to lower greenhouse gas emissions is investigated against the background that many studies have shown that women are more worried about climate change than men and also are more inclined to accept measures for energy efficiency. Experiences from Norway (where at least 40 % of the board members have to be women according to the law) and Sweden are analyzed using text analyses, questionnaires and interviews. The focus is to better understand the impacts of greenhouse gas emissions should more women be board members than today in Sweden.
--

☐ Enskilt projekt	☒ Forskningsprogram: Strategisk Energisystemforskning
--	--

Datum
2014-10-30

Dnr
2014-006442

Projektnr

Handläggare som ansökan diskuterats med	
Datum för projektstart 2015 05 01	Tidpunkt då projektet beräknas vara genomfört 2017 12 31
Totalt sökt belopp 4408669	

Motivering; Energi -/miljö-/näringslivsleverans, max 1 A4-sida. Koppling till resultat från tidigare genomfört program eller projekt.

Detta projekt bedöms ha betydande nyhetsvärde då liknande forskning ännu inte genomförts trots att den har mycket stor samhällsrelevans. Vår utgångspunkt är dels kunskapen om att kvinnor i ett stort antal studier befunnits vara mer oroad för klimatförändringen än män och också mer benägna att acceptera åtgärder för att spara energi och minska klimatutsläppen, dels vår förväntan att kvinnor i styrelser också har dessa uppfattningar samt även att detta skulle kunna ge avtryck i hur styrelser med många kvinnor i diskuterar och beslutar om åtgärder av energi-och klimatrelevans.

Vår undersökning startar med en sammanställning och analys av årsrapporter och annan skriftlig information från företag inom energiområdet. Fokus ligger på företag som förekommer inom de branscher som har störst utmaningar när det gäller att minska koldioxidutsläppen, d.v.s. transportföretag och tillverkningsindustrin. Därefter distribueras två större enkäter till norska och svenska företag inom dessa områden. Dessa enkäter avser studera styrelseledamöternas (män och kvinnor) attityder till energi- och klimatfrågor och synliggöra eventuella skillnader mellan länderna samt genom fokus på särskilda beslutssituationer möjliggöra jämförelser mellan beslut fattade i de två länderna. Enkäterna till de norska styrelseledamöterna avser också undersöka om - och i så fall på vilket sätt - de norska styrelseledamöterna uppfattar att de ändrat sin behandling av klimat och energifrågan sedan lagen om kvotering trädde i kraft, d.v.s. 2006. Vi genomför också ett antal intervjuer med norska och svenska styrelseledamöter för att fördjupa förståelsen om vad som händer när kvinnor ökar sin representation i styrelser och fokuserar under denna fas på de företag som fattar beslut som har stor påverkan på energianvändning och klimatutsläpp t.ex. åkerier, tung industri och elproduktion. Slutligen görs en prognos för vad som skulle kunna hända med energieffektivitet och klimatutsläpp om svenska företags styrelser blev mer jämställda, antingen via kvotering eller på frivillig väg.

Resultaten torde röna stort intresse både bland media, politiker, företag samt miljöorganisationer samt organisationer samt förespråkar kvotering eller som avråder från den. Alla dessa aktörer skulle få ett kunskapsunderlag som helt saknas idag och som säkert kommer att ge avtryck både i kvoterings- och miljödebatten. Forskargruppen som skall genomföra projektet har i delar arbetat tillsammans förut och har både klimat-och energikompetens (Docent Carlsson-Kanyama), kompetens inom genusvetenskap och ledarskap (Ek. Dr. Snickare), psykologi (Docent Wester) samt har stor vana att planera för och genomföra enkäter och intervjuer (Docent Wester och Tekn. Dr. Söderberg). En av forskarna arbetar f.n. i Norge (Snickare) och en av forskarna har redan tidigare studerat kvinnors representation i energibolagens styrelser med stöd från STEM (Carlsson-Kanyama). Projektet genomförs på Centrum för bank och finans (CEFIN) på KTH som är ett mångvetenskapligt centrum för forskning, utbildning och näringslivssamverkan. CEFIN medverkar i KTH:s samverkansprogram med Oskarshamns kommun för att där utveckla FoU-verksamhet som regional utvecklingsmotor. CEFIN medverkar också i KTH:s EU-program "KIC-InnoEnergy" som samverkar med Oskarshamns kommun. Ambitionen är att utveckla och implementera en forsknings-, utvecklings- och demonstrationsplattform där innovationer inom bl. a energi- och miljöområdet skall tas fram utvecklas, testas och marknadssexponeras i en naturlig omgivning. Parallellt har CEFIN bidragit till att utveckla det affärsängelbolag som skall tillgodose KIC-InnoEnergy's behov av tidig finansiering. Det här föreslagna projektet har en direkt koppling till miljömålet om en begränsad klimatpåverkan och bedrivs som ett forskningsprojekt.

Bakgrund; forskning, erfarenheter, problem, forskargrupp, företag, eventuellt internationellt samarbete etc. max 1½ A4-sida.

Det råder idag ingen tvekan om att klimatet redan har förändrats och att det kommer att fortsätta förändras även om utsläppen av växthusgaser skulle upphöra i närtid (IPCC, 2013). Halten växthusgaser i atmosfären är idag den högsta på 800 000 år och det är extremt sannolikt att människans har haft ett avgörande inflytande på denna utveckling (ibid). Samtidigt fortsätter utsläppen till atmosfären av bland annat den dominerande växthusgasen

Datum
2014-10-30

Dnr
2014-006442

Projektnr

koldioxid att öka vilket medför en fortsatt klimatförändring alltmedan IPCC (2013) konstaterar att "Limiting climate change will require substantial and sustained reductions of greenhouse gas emissions" (s. 19). I IPCC:s femte utvärderingsrapport om hur utsläppen kan begränsas (IPCC, 2014) konstateras bland annat att koldioxidutsläppen från förbränning av fossila bränslen och från industriella processer står för 78 % av de totala växthusgasutsläppen totalt (ibid). För att hålla temperaturökningen relativt förindustriell nivå på max 2 grader C krävs stora förändringar i energisystemen (ibid). Sektorer som omnämns som viktiga i denna process är transporter, elproduktion, industri och byggnader (ibid). I Sverige pekar utsläppsfördelningen av koldioxid per sektor på att de mest problematiska sektorerna idag är transport- och industrisektorn medan både elproduktion och uppvärmning av bostäder är förhållandevis "klimatvänliga" verksamheter (Naturvårdsverket, 2014). Men även livsstilsförändringar har betydelse (IPCC, 2014) vilket innefattar förändrade attityder, värderingar och beteenden.

Inom den samhällsvetenskapliga miljöforskningen konstateras skillnader mellan män och kvinnors uppfattningar i majoriteten av studier där miljövänliga attityder och värderingar, samt miljövänligt beteende undersökts. Kvinnor uttrycker ofta en högre riskuppfattning än män, och värderar också miljöfrågor högre än män (Davidson & Freudenberg, 1996; Wester, 2012). Det finns också studier som visar att män, framför allt unga män, utsätter sig för risker i större utsträckning än kvinnor. Anledningarna till dessa skillnader har man tidigare sökt i allt från biologiska skillnader mellan män och kvinnor, till skillnader i socialt skapade könsroller (Finucane et al., 2000; Flynn et al., 1994; Lupton & Tulloch, 2002). Det finns forskning som visar att vi tidigt lär oss vad som förväntas av män och kvinnor i sina respektive roller – vilket får stort genomslag i både våra privata liv men också reflekteras i samhället (Eisler et al., 2003). När det gäller miljöfrågor så visar ett flertal studier att kvinnor är mer benägna att värdera miljön högre än män, vilket borde påverka miljövänligt beteende, som att exempelvis köpa grön el eller en miljövänlig bil (Mellor, 2007). Dock kan vi konstatera att bra miljöval inte sker i så pass stor utsträckning som det teoretiskt sett är möjligt, vilken antyder att det finns konkurrerande värderingar eller andra mekanismer som är viktiga för beslut inom detta fält.

Alldeles oaktat att kvinnor och män har olika uppfattningar vad gäller miljö och klimat beslöt Norge år 2003 att som första land i världen lagstifta om könskvotering i bolagsstyrelser. Lagen, som trädde i kraft 2006 och hade en implementeringsperiod på två år, har lett till en dramatisk ökning av antalet kvinnor i norska bolagsstyrelser. Näringslivet och företrädare för de internationella kapitalmarknaderna var mycket negativa till lagen och menade att den var ett ingrepp i den privata äganderätten samt att det inte fanns tillräckligt med kvalificerade kvinnor för att uppfylla lagkraven på minst 40% av underrepresenterat kön, något som skulle leda till stora negativa konsekvenser för såväl norska företag som den norska ekonomin. Andra aktörer uppfattade istället det norska exemplet som ett föredöme. Spanien, Frankrike, Island, Italien, Nederländerna och Belgien har efter 2006 alla infört någon form av bestämmelser om könsrepresentation medan länder som Storbritannien, Sverige, Kanada och Australien istället har valt att gå vidare med rekommendationer och frivilliga initiativ (Machold et al red. 2013). Utvärderingar av styrelsesammansättning och styrelsearbete i Norge efter implementeringen av lagen har visat skillnader mellan kvinnliga och manliga styrelseledamöter t ex vad gäller bransch erfarenhet, ålder, utbildningsnivå och VD-erfarenhet. Kvinnorna är i genomsnitt fem år yngre och har högre utbildning än sina manliga kolleger, medan männen i större utsträckning än kvinnorna har VD-erfarenhet. Det interna styrelsearbetet har också till viss del förändrats mot längre möten med fler frågeställningar i de nu könsblandade styrelserna (Matsa & Miller, 2013, Machold et al red. 2013). Internationell forskning visar samband mellan kvinnors ökade representation i politiken och förändring av politikens innehåll (Pande and Ford, 2011). Miller (2008) visar t ex hur en utökning av den kvinnliga rösträtten leder till en ökning av sjukvårdsutgifterna i USA, Besley och Coate (1997) visar med hjälp av en teoretisk modell hur beslutsfattaers preferenser avspeglas i genomförd politik medan Pande (2003) visar hur ökad politisk representation av en grupp i Indien leder till ökad transferering till gruppen. Det finns mycket få studier som undersöker om en ökad representation av kvinnor bland näringslivets beslutsfattare t ex styrelseledamöter påverkar styrelsens beslut och i förlängningen företagets strategi. Matsa och Miller (2013) visar dock att företag som ändrat styrelsernas könsammansättning i samband med kvoteringslagens införande genomför färre personalminskningar än företag i samma bransch och samhällskontext. Effekterna är starkast bland företag utan helt kvinnliga styrelseledamöter före lagens genomförande och är giltiga även för styrelser med äldre och erfarna ledamöter. Matsa och Miller (2013) drar slutsatsen att styrelserna påverkar företagets strategi bland annat genom att välja likasinnade chefer.

Datum
2014-10-30

Dnr
2014-006442

Projektnr

Ovanstående bakgrund, som vilar på fyra ben, d.v.s. behovet av att minska utläppen av koldioxid, kvinnors och mäns olika syn på klimatförändringen, förekomsten av företag där man nyligen ändrat styrelsens könsmässiga sammansättning samt det faktum att det inte finns någon studie gjord av det slag som vi föreslår leder över till de mål som redovisas nedan.

Mål; Enkla, tydliga och mätbara mål i exempelvis kWh, max ½ A4-sida.

Projektet syftar till att besvara frågan om en ökad representation av kvinnor i bolagsstyrelser leder till att företag sätter större fokus på åtgärder som leder till minskade klimatutsläpp och som därför kan handla om energieffektivisering, användning av alternativa energibärare eller åtgärder som CCS. Med större fokus på åtgärder menar vi både vilka beslut som fattas samt hur energi- och klimatfrågan diskuteras i styrelser med få eller många kvinnor. I slutet av projektet gör vi en uppskattning av vad en ökad representation av kvinnor i svenska bolagsstyrelser skulle kunna få för effekt på klimatgasutsläppen. Är det troligt att de minskar och i så fall hur mycket eller har andelen kvinnor i styrelsen lite eller ingen effekt?

Genomförande, max 1 A4-sida.

Projektet kommer att genomföras i tre huvudsteg innefattande:

- Datainsamlade aktiviteter
- Aktiviteter som syftar till dialog med forskarsamhälle och bransch-kunniga intressenter
- Rapportering av resultat.

I bilagan AKTIVITETER beskrivs kortfattat de olika planerade momenten inkluderande en ungefärlig tidsuppskattning.

Datainsamlade aktiviteter

- Textanalys – ett större antal årsredovisningar kommer att analyseras med avseende på formuleringar kring verksamheternas klimatpåverkan och energianvändning.
- Enkäter – två större enkäter kommer att distribueras (Norge och Sverige) för att möjliggöra jämförelser mellan de två olika modellerna för styrelserepresentation (kvotering och icke-kvotering) och de eventuella effekter detta får för klimatpåverkande energibeslut. För analyserna används traditionell statistisk analys.
- Intervjuer – projektdeltagarna kommer att genomföra intervjuer med styrelserepresentanter (kvinnlige och manliga) vid företag i Norge och Sverige. Intervjumaterialet analyseras i enlighet med praxis inom kvalitativ forskning.

Dialogskapande aktiviteter

- Presentation vid internationella forskarkonferenser – projektgruppen avser presentera delresultat och analyser vid internationella konferenser i syfte att få kommentarer och bidrag som kan bidra till att ytterligare utveckla arbetet. Då klimatfrågan är av stort globalt intresse torde det finnas goda möjligheter att få konferensbidrag accepterade och också att dra nytta av kollegors kunskaper i analysen av den jämförelsen av den svensk/norska datamaterialet.
- Workshop/samtal med intressenter inom Sverige. Projektgruppen initierar kommunikation med intresserade representanter för branschen, myndigheter och andra organisationer genom en inbjudan till samtal samt genom arrangerande av minst tre workshoppar/samtal där olika perspektiv kan komma till tals. Vid dessa samtal kommer delresultat att presenteras för att ge underlag till fruktbara diskussioner om genusfrågans eventuella påverkan på klimatpåverkande beslut i energirelaterade bolag samt eventuella effekter av den norska kvoteringsmodellen. Här kommer projektet att tjäna som modell både i debatten om samhällets energi- och klimatpåverkan och i den mer allmänna jämställdhetsdebatten.

Resultatrapportering

Projektets resultat kommer dels att sammanställas i en rapport på svenska i vilken analyserna av de tre typerna av data (textanalys, enkäter och intervjuer) presenteras och dels kommer vi skriva ca två vetenskapliga artiklar med hjälp av samma materiel. Utöver detta görs en sammanfattande analys, vilken publiceras i en rapport och i en artikel, och som också innefattar en prognos för vad som skulle kunna hända med energieffektivitet och klimatutsläpp om svenska företags styrelser blev mer jämställda, antingen via kvotering eller på frivillig väg.

Datum
2014-10-30Dnr
2014-006442

Projektnr

Kostnader (endast stödberättigande kostnader)

KALENDERÅR	Projektets totala kostnad	Projektets totala kostnader per år				
		2015	2016	2017		
Lönekostnader	2 701 663	659 548	1 010 305	1 031 810	0	0
Laboratoriekostnad	0	0	0	0	0	0
Utrustning	0	0	0	0	0	0
Material	364 000	264 000	50 000	50 000	0	0
Resor	220 000	50 000	100 000	70 000	0	0
Konsultkostnader	0	0	0	0	0	0
Övriga kostnader	242 000	72 000	85 000	85 000	0	0
Indirekta kostnader	881 006	215 078	329 455	336 473	0	0
SUMMA	4 408 669	1 260 626	1 574 760	1 573 283	0	0

Utrustning, Material och Övriga kostnader

Posten "Material" omfattar år 2015 264 000 kronor för 2 stycken enkäter, en till norska styrelseledamöter och en till svenska, om 10 000 frågeformulär vardera. Kostnaden är beräknad enligt följande per enkät: 30 000 kronor för adresser, 100 000 för papper/kuvert/porto samt 2 000 för kodning. Kostnaden för kodningen är beräknad utifrån en svarsfrekvens på 20 %. År 2016 och 2017 omfattar posten material 50 000 för litteratur inklusive publiceringskostnader.

Posten "Övriga kostnader" omfattar kostnader för arbetsrum (65 000 per helår) samt ännu icke specificerbara kostnader t ex för eventuell transkibering av intervjuer eller liknande.

Kostnader för instrument, utrustning, mark och byggnader är stödberättigande endast i den omfattning som tillgångarna utnyttjas för projektet. För dessa tillgångar är endast de avskrivningskostnader som motsvarar projektets varaktighet, beräknade på grundval av god redovisningssed, stödberättigande. Om kostnader för instrument, utrustning, mark och byggnader förekommer, redogör för hur de beräknats nedan eller i separat

Finansiering inkl. samfinansierare

FINANSIÄR	Andel i kronor och procent av projektets totala kostnader/år						
	2015	2016	2017	2018	2019	Total	(%)
Energimyndigheten	1 260 626	1 574 760	1 573 283	0	0	4 408 669	100
	0	0	0	0	0	0	
SUMMA	1 260 626	1 574 760	1 573 283	0	0	4 408 669	100

☐ Ansökan avser industriellt samarbetsprojekt/konsortieverksamhet

Detta projekt är ☐ i sin helhet ☐ i vissa delar
lika med ansökan till annan myndighet eller annan statlig/kommunal finansier, ange vilken:

Detta projekt är ☐ i sin helhet ☐ i vissa delar
lika med ansökan till EG-finansier, ange vilken:

Sökt stöd för dyr utrustning (Vetenskapsrådet, Wallenbergstiftelsen e.d.) Gäller endast högskola.

Namn på doktorand	Namn på doktorand
Namn på doktorand	Namn på doktorand

Datum
2014-10-30

Dnr
2014-006442

Projektnr

Övriga samarbetspartners (orgnr och orgnamn)

202100-3054 KTH, 202100-3054 , 202100-3054 KTH

Resultatredovisning (ange här om resultatet kommer att redovisas på något ytterligare sätt än det obligatoriska, se information)

Målgrupperna för projektet är både forskarsamhället samt beslutsfattare inom både offentlig sektor och näringsliv. Forskarsamhället nås bäst genom presentationer på vetenskapliga konferenser och genom artiklar i vetenskapliga i tidskrifter. Möjliga vetenskapliga tidskrifter är t.ex.: Energy Policy, Climate Policy, Global Environmental Change, Tidskrift för genusvetenskap och Gender Work and Organisation. Möjliga kanaler för att nå beslutsfattare i syfte att sprida de två rapporter på svenska vi skall publicera är t.ex. tidningar som SKL:s Dagens Samhälle eller en större dagstidning, via STEM:s Energivärlden, Affärsvärlden eller Näringsliv. Rapporterna läggs upp på CEFIN:s hemsida för nedladdning. Taktiken för att nå ut kan antingen vara att skriva en egen debattartikel (möjligen med professionell hjälp för att uppnå bästa möjliga resultat) eller att vi själva kontakter en tidning/tidskrift som sedan får en förhandstitt på materialet mot att de publicerar en artikel. Kontakt med bloggare är också ett sätt att nå ut t.ex. via Supermiljöbloggen. Resultaten torde ha stort medialt intresse (det kommer dock att variera beroende på vad vi kommer fram till) och därför finns det en potential till att de sprids effektivt. På KTH finns en kommunikationsavdelning och vi kommer att ha kontakt med dem angående presskontakter, pressmeddelanden och debattartikel. Om STEM så önskar presenterar vi gärna både projektet och dess resultat i olika sammanhang där STEM kan bjuda in oss.

Nyttiggörande/Exploatering

Utöver redan beskrivna vägar att kommunicera forskning inom projektet (workshop/samtal med intressenter i den svenska kontexten under projektiden; deltagande vid internationella forskarkonferenser; publiceringar i forskningstidskrifter; pressbearbetning och distribution av rapporten) är ämnets dubbla fokus något som möjliggör ett bredare intresse. Här kommer att finnas stoff som leder till diskussioner inom både energi- och klimatområdet och inom jämställdhetsområdet. Vilket av dessa möjliga inriktningar som får mest uppmärksamhet i olika grupper är omöjligt att sja om. Det ger dock goda utgångspunkter för att resultaten kan exploateras avseende samhällsnytta. Vi vill också understryka betydelsen av att projektet har sin hemvist på KTH där satsningen på kunskapsutveckling inom området miljö och hållbar utveckling är genomgripande. KTH-Sustainability (KTH-S) är KTH:s råd för frågor rörande miljö och hållbar utveckling. Rådet arbetar med samtliga av akademins tre områden - forskning, utbildning och samverkan. KTH-S är rådgivande till rektor och beredande åt Fakultetsrådet i frågor som gäller miljö och hållbar utveckling. Forskning inom hållbar utveckling fordrar oftast samarbete mellan forskare med olika kompetenser och mellan forskare och företrädare för näringsliv och samhälle. Systemperspektiv är ofta nödvändigt och forskningen bedrivs därför ofta i nätverk och grupper som sträcker sig både inom och utanför KTH. För att öka samarbetet i KTH:s forskning och forskarutbildning för miljö och hållbar utveckling finns bland annat KTH:s strategiska forskningsplattformar. De nätverk som KTH:s hållbarhetsforskare deltar i är globala och innefattar hundratals forskargrupper runt om i världen från såväl ledande universitet som industriföretag. Det här sökta projektet torde kunna dra stor nytta av att verka i en sådan forskningsmiljö och projektets resultat bör kunna få ett större generellt genomslag genom möjligheterna till samverkan med övriga KTH-forskare inom den strategiska satsning mot miljö och hållbar utveckling om universitetet gör.

Stimulanseffekt (redovisa vilken stimulanseffekt stödet kommer att få i form av t. ex. ökad projektstorlek, ökat antal förväntade resultat, ökad intensitet eller ökning av utgifter för forskning, utveckling och innovation. Detta ska anges om sökt belopp överstiger 7,5 MEUR och alltid när sökanden är ett företag som inte faller in under definitionen av små och medelstora företag i enlighet med 3§ förordningen (2008:761) om statligt stöd till forskning och utveckling samt innovation inom energiområdet)

N/A

Bilagor

Kvinnor i styrelser och åtgärder för energi-och klimateffektivitet?, Aktiviteter, Indirekta kostnader, CV Annika Carlsson Kanyama